

**UTENOS REGIONO PLĖTROS PLANO
PAŽANGOS PRIEMONĖS Nr. LT029-03-03-01
„DIDINTI GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO INFRASTRUKTŪROS SAUGUMĄ“
PAGRINDIMO APRAŠAS**

2026-07-30 Nr. T-57

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

Regiono plėtros uždavinys (-iai)	LT029-03-03 „Stiprinti civilinės saugos infrastruktūrą, priedangas ir vandenviečių apsaugą, didinant savivaldybių pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms“
---	---

**II SKYRIUS
SITUACIJOS ANALIZĖ IR SIEKIAMAS POKYTIS**

Pažangos priemonė skirta spręsti 2022–2030 m. Utenos regiono plėtros plane nustatytą 5 problemą – „Žemas investicinės aplinkos patrauklumas“, konkrečiai jos giluminę priežastį 5.4 „Didelė verslo veiklos rizika dėl nepakankamo regiono pasirengimo krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms“.

Geopolitinė situacija ir didėjančios grėsmės Europos Sąjungos rytiniame pasienyje lemia poreikį stiprinti kritinės infrastruktūros atsparumą. Viena svarbiausių viešųjų paslaugų, užtikrinančių gyventojų sveikatą, ekonomikos funkcionavimą ir visuomenės stabilumą, yra nepertraukiamas geriamojo vandens tiekimas. Sutrikus geriamojo vandens tiekimo paslaugai, neigiamas poveikis būtų jaučiamas gyventojų kasdieniam gyvenimui, viešųjų įstaigų veiklai ir verslo subjektų veiklos tęstinumui.

Geriamojo vandens tiekimo infrastruktūra yra nacionaliniam saugumui svarbi infrastruktūra. Vadovaujantis Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių viešųjų geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų infrastruktūros fizinės ir veiklos apsaugos reikalavimais, patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. D1-543 „Dėl nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikiančių įmonių fizinės ir informacinės saugos reikalavimų patvirtinimo“¹, šių objektų apsauga turi užtikrinti atsparumą neteisėtam patekimui, tyčiniam poveikiui ir veiklos sutrikimams.

Utenos regiono savivaldybėse geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros saugumo lygis vis dar nėra pakankamas. Dalis vandenviečių, siurblių, vandens gerinimo įrenginių ir kitų infrastruktūros objektų neatitinka aktualių teisės aktų reikalavimų, o esamos fizinės ir techninės apsaugos priemonės neužtikrina pakankamo apsaugos lygio.

Pagrindinės giluminės problemos priežastys:

¹Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. D1-543 „Dėl nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikiančių įmonių fizinės ir informacinės saugos reikalavimų patvirtinimo“ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B8627220BA5B>

- nusidėvėjusi arba nepakankamai apsaugota infrastruktūra;
- nepakankamai išvystytos fizinės apsaugos priemonės (tvoros, vartai, užraktai);
- modernių techninių apsaugos sprendimų trūkumas (vaizdo stebėjimo sistemos, signalizacija, įeigos kontrolė, perimetro apsauga);
- ribotos galimybės nuotoliniu būdu stebėti infrastruktūros būklę ir operatyviai reaguoti į incidentus;
- dalies objektų geografinis atokumas, didinantis pažeidžiamumą;
- infrastruktūros neatitiktis šiuo metu galiojantiems saugumo reikalavimams.

Dėl šių priežasčių didėja neteisėto patekimo, vandalizmo, tyčinio ar netyčinio vandens užteršimo bei infrastruktūros veiklos sutrikdymo rizika. Tokie incidentai gali sutrikdyti geriamojo vandens tiekimą, kelti grėsmę visuomenės sveikatai, trikdyti viešųjų paslaugų teikimą ir verslo veiklos tęstinumą bei mažinti regiono patrauklumą gyventojams ir investuotojams.

Pažangos priemone siekiama sustiprinti Utenos regiono savivaldybių viešųjų geriamojo vandens tiekėjų valdomos infrastruktūros fizinę ir techninę apsaugą, diegiant šiuolaikines apsaugos ir stebėsenos priemones, atitinkančias galiojančius nacionalinio saugumo ir kritinės infrastruktūros apsaugos reikalavimus. Įgyvendinus priemonę bus padidintas geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros atsparumas fizinėms, technologinėms ir kibernetinėms grėsmėms bei ekstremaliosioms situacijoms, užtikrintas patikimesnis ir nepertraukiamas viešųjų paslaugų teikimas, sumažinta geriamojo vandens tiekimo sutrikimų rizika gyventojams ir verslo subjektams bei prisidėta prie Utenos regiono socialinio, ekonominio ir investicinio patrauklumo didinimo. Pažangos priemonė prisideda prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos regioninės pažangos priemonės Nr. 02-001-06-07-03 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros saugumą“ įgyvendinimo.

Tikslinės grupės ir jų poreikiai

Pažangos priemonės įgyvendinimas orientuotas į tikslines grupes, kurių kasdienė veikla, teikiamos paslaugos ir gyvenimo kokybė tiesiogiai priklauso nuo patikimo, saugaus ir nepertraukiamo geriamojo vandens tiekimo.

Tiesioginės tikslinės grupės:

- Utenos regiono savivaldybių gyventojai;
- viešieji geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai;
- savivaldybės;

Netiesioginės tikslinės grupės:

- regiono ūkio subjektai ir paslaugų sektorius;
- investuotojai;
- avarinės tarnybos;
- kitos kritinės infrastruktūros sritys, kurių veikla priklauso nuo vandens tiekimo patikimumo;
- visa regiono bendruomenė, kuriai svarbus viešųjų paslaugų tęstinumas ir visuomenės saugumas.

Sprendžiamos tikslinių grupių problemos

Tikslinės grupės susiduria su šiomis pagrindinėmis problemomis:

- rizika, kad dėl infrastruktūros pažeidimų, vandens taršos ar ekstremaliųjų situacijų bus sutrikdytas geriamojo vandens tiekimas;
- galimi viešųjų paslaugų teikimo sutrikimai sveikatos, švietimo, socialinių paslaugų ir civilinės saugos srityse;
- verslo veiklos trikdžiai ir ekonominiai nuostoliai;
- papildomos savivaldybių biudžeto išlaidos avarių ir jų padarinių likvidavimui;
- sumažėjęs gyventojų saugumo jausmas ir socialinis atsparumas.

Poveikis tikslinių grupių poreikiams.

Įgyvendinus pažangos priemonę bus tenkinamas gyventojų, viešojo sektoriaus įstaigų ir verslo subjektų poreikis turėti patikimą, saugų ir nepertraukiamą geriamojo vandens tiekimą:

- sumažės vandens tiekimo sutrikimų rizika;
- bus užtikrintas veiklos tęstinumas ekstremaliųjų situacijų metu;
- bus sustiprinta visuomenės sveikatos apsauga;
- sumažės ekonominių nuostolių rizika.

Visos šios priemonės prisidės prie regiono socialinio ir ekonominio atsparumo didinimo. Ypač reikšmingas poveikis bus sveikatos priežiūros įstaigoms, kurioms būtinas saugus vanduo infekcijų prevencijai ir gydymo procesams, taip pat įmonėms, kurių veikla negali būti vykdoma be stabilaus vandens tiekimo.

Tikslinių grupių ir poreikių pokyčių tendencijos

Numatoma, kad pažangos priemonės įgyvendinimo laikotarpiu ir per 5 metus po jos įgyvendinimo pagrindinės tikslinės grupės išliks tos pačios, o jų poreikis nepertraukiamam ir saugiam geriamojo vandens tiekimui išliks aktualus ir net didės. Šiuo laikotarpiu itin svarbios išliks poreikius formuojančios pagrindinės tendencijos:

- Geopolitinės ir saugumo grėsmės. Didėjanti fizinių, kibernetinių ir hibridinių grėsmių rizika didins poreikį stiprinti kritinės infrastruktūros apsaugą.
- Technologinė pažanga. Didės išmaniųjų stebėsenos, nuotolinio valdymo, automatizavimo ir incidentų prevencijos sistemų poreikis.
- Klimato kaita. Dėl ekstremalių gamtos reiškinių didės infrastruktūros atsparumo poreikis.
- Demografiniai pokyčiai. Nepaisant galimo gyventojų skaičiaus mažėjimo regione, saugaus vandens tiekimo poreikis išliks būtinas gyventojų gerovei ir viešųjų paslaugų užtikrinimui.

Įgyvendinus projektus planuojamų įgyvendinti sprendimų tęstinumas bus svarbus ne tik palaikant įdiegtas priemones ir sistemas, bet ir nuolatinis jų atnaujinimas pagal naujausius technologinius ir saugumo reikalavimus.

Apibendrinimas

Pažangos priemonė orientuota į gyventojų, viešųjų paslaugų teikėjų, verslo ir savivaldybių poreikį užtikrinti nepertraukiamą, saugų ir kokybišką geriamojo vandens tiekimą. Priemonės rezultatai didins regiono atsparumą krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, stiprins visuomenės saugumą, mažins ekonominę riziką ir prisidės prie palankesnės investicinės aplinkos kūrimo Utenos regione.

Utenos regiono savivaldybių geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros sisteminė analizė

2024 m. duomenimis Utenos regione yra 184 vandenvietės. Daugiau neapsaugotų vandenviečių yra tik Vilniaus, Kauno ir Šiaulių regionuose atitinkamai 270, 253 ir 218. Mažiausiai neapsaugotų vandenviečių yra Alytaus regione – 58, ženkliai mažiau nei Utenos regione neapsaugotų vandenviečių yra Tauragės – 124 ir Telšių – 127 regionuose. Prie neapsaugotų vandenviečių prijungtų gyventojų skaičius Utenos regione yra 103 386. Praktiškai toks pat apie 100 000 gyventojų prijungtų prie neapsaugotų vandenviečių skaičius yra dar 3 regionuose: Alytaus, Marijampolės ir Telšių. Mažiausias skaičius gyventojų prijungtų prie vandenviečių yra Tauragės regione – 68 176, o didžiausias Vilniaus regione – 747 888.

Atlikta Utenos regiono savivaldybių (Ignalinos, Molėtų, Anykščių, Utenos, Visagino ir Zarasų) geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros analizė atskleidžia reikšmingus infrastruktūros masto, technologinio išsivystymo, valdymo skaitmenizavimo ir fizinio saugumo lygio netolygumus. Šie skirtumai lemia nevienodą paslaugų patikimumo lygį ir skirtingą infrastruktūros pažeidžiamumą visame regione.

Infrastruktūros mastas ir sistemos sudėtingumas

Regiono savivaldybėse infrastruktūros apimtis ženkliai skiriasi.

Anykščių rajone eksploatuojama centralizuota vandens tiekimo sistema, apimanti vandenvietes su gręžiniais ir vandens gerinimo įrenginius. Yra eksploatuojamos 35 vandenvietės. 4 vandenvietės turi tik gręžinius, 31 vandenvietė turi gręžinius ir vandens gerinimo įrenginius.

31 vandenvietė turi nuotolinį SCADA (dispečerinį) valdymą. Anykščių miesto vandenvietėje yra valdymo centras.

Ignalinos rajone veiklą vykdo 2 įmonės: UAB Ignalinos butų ūkis ir UAB „Didžiasalio komunalinės paslaugos“. UAB Ignalinos butų ūkis eksploatuoja 37 vandenvietes, 40 vandens gręžinių, 18 vandens gerinimo įrenginių. Vandenviečių gręžiniuose įrengta 40 vandens kėlimo siurblių. Nuotekos Ignalinos rajone tvarkomos eksploatuojant 49 nuotekų perpumpavimo stotis, kuriose instaliuoti 87 nuotekų perpumpavimo siurbliai. Nuotekos valomos 14 valymo įrenginių. Apžiūros vykdomos fiziškai. UAB „Didžiasalio komunalinės paslaugos“ eksploatuoja 8 vandenvietes, 10 vandens gręžinių, kuriuose įrengta 10 vandens kėlimo siurblių, 3 vandens gerinimo (nugeležinimo) įrenginius. Veikia nuotekų valykla, 3 nuotekų perpumpavimo stotys.

Molėtų rajone yra šie geriamojo vandens objektai: 41 vandenvietė su gręžiniais; 40 vandens paruošimo (filtravimo, dezinfekcijos) įrenginių; 1 vandens rezervuaras; 20 neeksploatuojamų vandens bokštų; 1 antro pakėlimo siurblinė; 91 gaisrinis hidrantas. Nuotekų valymo įrenginiai yra Molėtuose, Toliejuose, Bekupėje, Giedraičiuose, Alantoje, Naujasodyje, Bijutiškyje, Arnionyse, Joniškyje ir Giraitėje. Taip pat yra 34 nuotekų perpumpavimo stotys. Centralizuoti vandentiekio tinklai sudaro 200,2 km, o centralizuoti nuotekų tinklai – 74,2 km.

Utenos rajone UAB „Utenos vandenys“ eksploatuojama geriamojo vandens tiekimo infrastruktūra apima 30 vandenviečių, 29 vandens gerinimo įrenginius, 7 vandens pakėlimo stotis, 2 rezervuarus, 23 vandens bokštus, 67 artezinius gręžinius ir 371,2 km vandentiekio tinklų. Vandenvietės, vandens pakėlimo stotys, gręžiniai ir vandens bokštai yra prijungti prie nuotolinės stebėsenos ir valdymo sistemų, o visi objektai prižiūrimi vietoje periodinių apžiūrų būdu. Į planuojamų saugumo priemonių taikymo sritį patenka objektai, kurių veiklos sutrikimas turėtų didžiausią poveikį nepertraukiamam geriamojo vandens tiekimui: 30 vandenvietės, 67 gręžiniai, 29 vandens gerinimo įrenginiai, 7 vandens siurblinės, 2 rezervuarai, 23 vandens bokštai, dispečerinis valdymas ir nuotolinės stebėsenos sistemos bei 371,2 km

vandentiekio tinklą. Priemonės orientuojamos į kritiškiausius infrastruktūros elementus, nuo kurių priklauso paslaugos tęstinumas ir reagavimo į incidentus operatyvumas, taip prisidedant prie vandens tiekimo infrastruktūros saugumo ir atsparumo stiprinimo.

Visagino savivaldybėje UAB „Visagino energija“ eksploatuoja centralizuotą geriamojo vandens tiekimo infrastruktūrą, kurią sudaro 1 vandenvietė, 7 eksploatuojami gręžiniai ir vandens gerinimo įrenginiai, 4 vandens rezervuarai, 1 antro kėlimo vandens siurblinė, magistraliniai ir skirstomieji vandentiekio tinklai ir valdymo centrai. Į saugumo priemonių taikymo sritį patenka vandenvietės teritorija, vandens gerinimo įrenginiai, rezervuarai, siurblinės, gręžiniai bei valdymo centrai.

Zarasų rajone yra 33 objektai (vandenvietės, gręžiniai, valdymo centras – Zarasų miesto nuotekų valymo įrenginiai). Sistema yra automatizuota, vykdomas nuotolinis duomenų perdavimas (SCADA ar analogiškos sistemos pagrindu). Dalis objektų yra be nuolatinės fizinės priežiūros, eksploatuojami autonominiu režimu. Objektai išsidėstę geografiškai nutolusiose teritorijose, dalis jų – neaptvertos arba su ribotomis fizinės apsaugos priemonėmis.

Apibendrinimas Visagino savivaldybėse infrastruktūra yra mažiausios apimties labai centralizuota, tačiau taip pat jautri sutrikimams, kas sisteminei riziką taip pat daro didelę. Technologiniu išvystymo požiūriu progresas fiksuojamas Anykščių rajone, kur 31 iš 35 vandenviečių integruotos į SCADA (angl. Supervisory Control and Data Acquisition) nuotolinio valdymo sistemą, bei Utenos rajone, kur veikia išvystyta nuotolinės stebėsenos ir valdymo infrastruktūra. Molėtų, Ignalinos ir Visagino savivaldybėse diegiami nuotoliniai sprendimai, tačiau jų aprėptis nėra vienoda visoje infrastruktūroje, todėl išlieka dalinis valdymo fragmentiškumas. Zarasų rajone skaitmenizacija ir automatizacija taikoma, tačiau neapima visų objektų, todėl operatyvus valdymas ir stebėseną yra riboti.

Nuotekų infrastruktūra Molėtų ir Ignalinos rajonuose pasižymi sudėtingumu (daugialypės valymo įrenginių ir perpumpavimo stočių sistemos), todėl eksploatacija ir valdymas yra ganėtinai sudėtingas. Visagino ir Zarasų savivaldybėse nuotekų infrastruktūra yra mažesnės apimties, tačiau labiau priklausoma nuo pavienių kritinių įrenginių, todėl taip pat jautri sutrikimams.

Pažymėtina, kad visose savivaldybėse nustatomi fizinės apsaugos trūkumai, ypač susiję su perimetro apsauga, prieigos kontrole ir vaizdo stebėseną. Didžiausias pažeidžiamumas identifikuojamas Zarasų rajone, kur dalis objektų eksploatuojami autonominiu režimu, yra geografiškai nutolę ir turi ribotas fizinės apsaugos priemones. Panašūs, nors mažesnio masto iššūkiai nustatomi ir kitose savivaldybėse.

Utenos regiono savivaldybių vandentvarkos sektoriuje egzistuoja aiškūs struktūriniai netolygumai:

- infrastruktūros mastas ir sudėtingumas yra labai nevienodas;
- skaitmenizavimo ir nuotolinio valdymo lygis skiriasi nuo ganėtinai aukšto iki fragmentuoto;
- fizinės ir technologinės apsaugos priemonės nėra vienodai išvystytos;
- dalis kritinės infrastruktūros išlieka jautri pavienių objektų sutrikimams;
- geografinis objektų išskaidymas didina eksploatacinę ir saugumo riziką.

Šie netolygumai lemia skirtingą paslaugų patikimumo, atsparumo ir operatyvaus valdymo lygį savivaldybėse. Todėl išryškėja poreikis regioniniu mastu standartizuoti infrastruktūros saugumo sprendimus, stiprinti fizinę ir technologinę apsaugą bei plėtoti vieningas nuotolinio valdymo sistemas, užtikrinant vienodą kritinės viešosios paslaugos –

geriamojo vandens tiekimo – kokybę ir atsparumą visame Utenos regione, vykdant atitinkamas priemones praktiškai visose savivaldybėse.

Pažangos priemonės poreikį pagrindžianti informacija

Pažangos priemonės poreikis grindžiamas būtinybe užtikrinti saugų, kokybišką ir nepertraukiamą geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą Utenos regiono gyventojams ir ūkio subjektams. Šios paslaugos yra būtinos visuomenės sveikatai, aplinkos apsaugai, viešųjų paslaugų teikimo tęstinumui ir regiono ekonominiam atsparumui.

Šiuo metu dalies Utenos regiono savivaldybių viešųjų geriamojo vandens tiekėjų eksploatuojamos infrastruktūros fizinės ir techninės apsaugos lygis nėra pakankamas. Dalis vandenviečių, gręžinių, vandens gerinimo įrenginių, rezervuarų ir kitų objektų neturi tinkamų perimetro apsaugos, vaizdo stebėjimo, signalizacijos, įeigos kontrolės ir nuotolinės stebėsenos sprendimų arba esamos priemonės yra nusidėvėjusios ir neatitinka šiuolaikinių saugumo standartų.

Dėl to didėja neteisėto patekimo, vandalizmo, tyčinio ar netyčinio geriamojo vandens užteršimo bei infrastruktūros veiklos sutrikdymo rizika. Tokie incidentai gali lemti geriamojo vandens tiekimo sutrikimus, neigiamai paveikti sveikatos priežiūros, švietimo, socialinių paslaugų ir verslo veiklos tęstinumą bei sukelti papildomas savivaldybių išlaidas.

Viešųjų paslaugų kokybės, efektyvumo ir tvarumo požiūriu pažangos priemonė leis:

- padidinti geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros atsparumą fizinėms, technologinėms ir kibernetinėms grėsmėms;
- sumažinti vandens tiekimo sutrikimų ir vandens taršos riziką;
- užtikrinti operatyvesnį incidentų nustatymą ir reagavimą;
- sudaryti sąlygas mažinti paslaugų saugumo lygio skirtumus tarp miestų ir atokesnių kaimiškųjų teritorijų;
- sumažinti avarijų ir jų padarinių šalinimo sąnaudas;
- užtikrinti ilgalaikį infrastruktūros funkcionavimą ir veiklos tęstinumą ekstremaliųjų situacijų metu.

Pažangos priemonė taip pat atitinka Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtos programos regioninę pažangos priemonę Nr. 02-001-06-07-03 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros saugumą“.

Pažangos priemonė taip pat prisidės prie šiuose nacionaliniuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų įgyvendinimo:

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymo²;

Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo³;

Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo⁴;

Lietuvos higienos normos HN 24:2023 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“⁵.

² Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9893688FA176/asr>

³ Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA/asr>

⁴ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.57E0E8B29108/asr>

⁵ Lietuvos higienos normos HN 24:2023 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2099D15473C7/asr>

Analizuoti keli galimi viešosios infrastruktūros ir paslaugų gerinimo bei investavimo būdai, vertinant jų efektyvumą, atitiktį teisės aktams ir finansavimo sąlygoms:

1. Investavimas į fizinės infrastruktūros atnaujinimą. Analizuotas esamų vandenviečių teritorijų fizinės apsaugos stiprinimas (tvoros, vartai, apsauginiai įrenginiai, praėjimo ir pravažiavimo kontrolė). Šis būdas vertintas kaip būtinas bazinis sprendimas, užtikrinantis minimalų saugumo lygį ir atitinkantis kritinės infrastruktūros apsaugos reikalavimus.

2. Investavimas į skaitmeninius sprendimus. Vertintas vaizdo stebėjimo sistemų, perimetro signalizacijos, prieigos kontrolės ir nuotolinio stebėjimo platformų diegimas. Šie sprendimai leidžia realiu laiku stebėti objektus ir operatyviai reaguoti į incidentus. Taip pat užtikrinamas atitikimas šiuolaikiniams saugumo standartams bei efektyvesnis resursų naudojimas.

3. Kombinuotas (fizinės ir skaitmeninės infrastruktūros) modelis. Nustatyta, kad efektyviausias sprendimas yra fizinės apsaugos priemonių ir skaitmeninių technologijų derinimas. Toks modelis leidžia pasiekti aukščiausią saugumo lygį ir užtikrina tiek prevenciją, tiek kontrolę.

4. Investavimas į mobiliąsias saugumo priemones. Svarstyta galimybė naudoti mobilius stebėjimo sprendimus ar periodinę fizinę apsaugą, tačiau šis būdas įvertintas kaip mažiau efektyvus dėl nuolatinės kontrolės trūkumo ir didesnių ilgalaikių eksploatacinių kaštų.

5. Naujos infrastruktūros kūrimas. Galimybė statyti naujus apsaugos objektus ar visiškai rekonstruoti vandenvietes buvo vertinta kaip neproporcingai brangi ir neatitinkanti finansavimo efektyvumo principų, todėl pasirinktas esamos infrastruktūros modernizavimas.

6. Komunikacinės ir prevencinės veiklos. Svarstytos informavimo priemonės (ženklėjimas, įspėjamieji ženklai), kurios gali veikti kaip papildoma prevencinė priemonė, tačiau vienos pačios neužtikrina pakankamo saugumo lygio.

7. Reguliacinės priemonės. Vertinti galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros apsaugą, duomenų apsaugą (vaizdo stebėjimo atveju), viešuosius pirkimus ir finansavimo sąlygas. Nustatyta, kad pasirinkti sprendimai turi atitikti:

- kritinės infrastruktūros apsaugos reikalavimus
- asmens duomenų apsaugos (BDAR) nuostatas
- viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimus
- finansavimo šaltinio nustatytas tinkamų išlaidų kategorijas

Atsižvelgiant į nustatytas problemas, pasirinktas sprendimas – investuoti į geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros fizinės apsaugos stiprinimą, derinant esamos infrastruktūros modernizavimą. Tai užtikrins maksimalų saugumo lygį (prevencija + kontrolė), leis operatyviai reaguoti į incidentus (ypač nutolusiose teritorijose), mažins žmogiškojo faktoriaus riziką, didins infrastruktūros atsparumą fizinėms ir kibernetinėms grėsmėms. Šis planuojamas įgyvendinti sprendimas atitinka ES finansavimo ir nacionalinius teisės aktų reikalavimus ir yra efektyvus ilgalaikėje perspektyvoje.

Pažangos priemone siekiamas kiekybinis ir kokybinis pokytis

Savivaldybių atlikti infrastruktūros vertinimai patvirtino, kad investicijos turi būti nukreiptos į tuos objektus, kurių veiklos sutrikimas turėtų didžiausią poveikį nepertraukiamam geriamojo vandens tiekimui ir incidentų valdymui. Todėl planuojama diegti fizinės apsaugos ir stebėsenos priemones kritiniuose infrastruktūros objektuose – vandenvietėse, gręžiniuose, vandens gerinimo įrenginiuose, rezervuaruose, vandens pakėlimo stotyse ir dispečerinio

valdymo sistemose. Tai sudarys prielaidas užtikrinti patikimesnį ir nepertraukiamą geriamojo vandens tiekimą gyventojams, viešojo sektoriaus įstaigoms ir verslo subjektams, sumažins paslaugų sutrikimų riziką bei pagerins viešųjų paslaugų kokybę.

Kiekybinis pokytis

Igyvendinant pažangos priemonę bus modernizuojami ir papildomai apsaugomi geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros objektai, diegiamos fizinės ir technologinės apsaugos, taip pat vandens kokybės ir galimos taršos nuolatinės stebėsenos priemonės. Konkretūs kiekybiniai rezultatai nustatomi pažangos priemonės stebėsenos rodikliuose. Numatomos investicijos į:

-vandenviečių teritorijų aptvėrimą ir fizinės apsaugos atnaujinimą bei kibernetinį atsparumą (aptvėrimai, tvoros, vartai, durys, langai ir pan.);

-vaizdo stebėjimo sistemų įrengimą;

-įsilaužimo ir perimetro signalizacijos diegimą;

-prieigos kontrolės sprendimų įdiegimą;

-nuotolinio stebėjimo ir valdymo sistemos sukūrimą;

-integraciją su centralizuota stebėjimo sistema.

Numatytos priemonės tiesiogiai atitinka pažangos priemonės tikslą ir finansavimo gairėse nustatytas remiamas veiklas bei sudaro prielaidas sumažinti grėsmių poveikį ir užtikrinti geriamojo vandens tiekimo paslaugos patikimumą bei tęstinumą. Taip pat jos yra numatytos Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių saugumo planuose, parengtuose vadovaujantis Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 15 straipsnio 2 dalimi (toliau – Saugumo planai).

Kokybinis pokytis

Igyvendinus pažangos priemonę:

- padidės geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros atsparumas fizinėms ir kibernetinėms grėsmėms;
- sumažės neteisėto patekimo, vandalizmo ir vandens užteršimo rizika;
- pagerės infrastruktūros stebėsenos realiuoju laiku ir sutrumpės reagavimo į incidentus laikas;
- bus užtikrintas didesnis viešųjų paslaugų teikimo tęstinumas ekstremaliųjų situacijų metu;
- sumažės avarijų sukeltamų vandens nuostolių rizika, bus užtikrintas stabilesnis vandens slėgis ir kokybė;
- pagerės gyventojų saugumo jausmas ir gyvenimo kokybė;
- sustiprės regiono socialinis ir ekonominis atsparumas.

Poveikis viešosioms paslaugoms

Pažangos priemonės įgyvendinimas leis užtikrinti aukštesnę geriamojo vandens tiekimo paslaugų kokybę, prieinamumą ir patikimumą tiek miestų, tiek kaimiškųjų teritorijų gyventojams. Taip pat bus sudarytos sąlygos efektyvesniam infrastruktūros valdymui naudojant centralizuotas stebėsenos ir valdymo sistemas.

Prisidėjimas prie Regionų plėtros programos rodiklių

Igyvendinant pažangos priemonę bus tiesiogiai prisidedama prie šio Regionų plėtros programos poveikio rodiklio - Viešųjų geriamojo vandens tiekėjų vandenviečių, kuriose įgyvendintos apsaugos priemonės, dalis (procentai).

Apibendrinimas

Pažangos priemonės įgyvendinimas užtikrins aukštesnį geriamojo vandens tiekimo paslaugų saugumo, kokybės ir patikimumo lygį Utenos regione. Investicijos į kritinės infrastruktūros apsaugą prisidės prie viešųjų paslaugų tęstinumo, visuomenės saugumo, verslo veiklos stabilumo ir palankesnės investicinės aplinkos kūrimo. Įgyvendinus pažangos priemonę bus užtikrinta geresnė kritinės infrastruktūros apsauga bei sustiprintas Utenos regiono atsparumas krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms.

Informacija apie anksčiau įgyvendintas panašias priemones ir papildomų veiklų poreikį

Utenos regiono savivaldybėse anksčiau nebuvo sistemiškai įgyvendinami projektai, skirti geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros fizinės ir technologinės apsaugos stiprinimui. Kai kuriose savivaldybėse buvo vykdomi pavieniai infrastruktūros atnaujinimo darbai, tačiau jie neapėmė kompleksinių apsaugos priemonių diegimo ir neužtikrino pakankamo kritinės infrastruktūros saugumo.

Papildomų veiklų poreikis nustatytas atlikus geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros vertinimą ir parengus Saugumo planus. Vertinimų metu identifikuota, kad būtina diegti fizinės apsaugos, vaizdo stebėjimo, signalizacijos, įeigos kontrolės ir nuotolinės stebėsenos priemones.

Numatomos veiklos yra būtinos siekiant sumažinti neteisėto patekimo, vandalizmo ir vandens užteršimo riziką, užtikrinti geriamojo vandens tiekimo paslaugų tęstinumą ekstremaliųjų situacijų metu ir atitikti galiojančius nacionalinio saugumo bei kritinės infrastruktūros apsaugos reikalavimus.

III SKYRIUS PAŽANGOS PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO TERITORIJA

Priemonės veiklų įgyvendinimo teritorija apima Anykščių, Ignalinos, Utenos ir Zarasų rajonų savivaldybių bei Visagino savivaldybės teritorijas.

IV SKYRIUS PAŽANGOS PRIEMONĖS VEIKLOS, PROJEKTŲ VYKDYTOJAI IR PARTNERIAI

Pažangos priemone siekiant sustiprinti Utenos regiono geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros saugumą ir atsparumą fizinėms, technologinėms bei kibernetinėms grėsmėms, užtikrinant nepertraukiamą ir patikimą viešųjų paslaugų teikimą gyventojams, įstaigoms ir verslui yra planuojama įgyvendinti šias priemones:

- fizinės apsaugos priemonių diegimas ir atnaujinimas (tvoros, vartai, durys, užraktai);
- vaizdo stebėjimo sistemų įrengimas;
- apsaugos signalizacijos sistemų diegimas;
- įeigos kontrolės sprendimų diegimas;
- perimetro apsaugos stiprinimas;
- dispečerinio valdymo, nuotolinės stebėsenos ir kibernetinio saugumo sprendimų diegimas bei atnaujinimas.

Šios priemonės pasirinktos atsižvelgiant į savivaldybių ir viešųjų vandens tiekėjų atliktus infrastruktūros vertinimus bei parengtus Saugumo planus, kurie parodė, kad esama infrastruktūra yra nusidėvėjusi, fizinės apsaugos lygis nepakankamas, trūksta modernių stebėsenos ir kontrolės sprendimų, ribotos operatyvaus reagavimo galimybės, o dalis objektų neatitinka galiojančių saugumo reikalavimų.

Dėl šių priežasčių didėja infrastruktūros pažeidžiamumas ir rizika dėl neteisėto patekimo, vandalizmo, vandens užteršimo bei paslaugų sutrikdymo. Įgyvendintos priemonės leis sumažinti šias rizikas, pagerinti incidentų prevenciją ir valdymą, sutrumpinti reagavimo laiką bei sustiprinti vandens tiekimo paslaugų tęstinumą ekstremaliųjų situacijų metu.

Numatomos veiklos tiesiogiai prisideda prie 2022–2030 m. Utenos regiono plėtros plano 5 problemos „Žemas investicinės aplinkos patrauklumas“ ir jos giluminės priežasties 5.4 „Didelė verslo veiklos rizika dėl nepakankamo regiono pasirengimo krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms“ sprendimo, taip pat įgyvendina Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regioninę pažangos priemonę Nr. 02-001-06-07-03 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros saugumą“.

Remiamų veiklų vykdytojais bus viešieji geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai, turintys geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo licenciją, išduotą Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos, ir kuriems savivaldybės tarybos sprendimu savivaldybės viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijoje pavesta vykdyti viešąjį geriamojo vandens tiekimą ir (arba) nuotekų tvarkymą. Remiantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 55 straipsnio 2 punktu, vandens tiekimo, nuotekų valymo viešųjų paslaugų teikimas pavestas viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams.

Esant poreikiui sudarius jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis, gali būti Utenos regiono savivaldybių administracijos.

V SKYRIUS PAŽANGOS PRIEMONĖS PROJEKTŲ ATRANKA

Pažangos priemonės projektų atranka bus organizuojama planavimo būdu, kuris taikomas projektams, kuriais įgyvendinamos Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytos funkcijos ir veiklos, kurie priskirtini valstybės ar savivaldybių institucijoms ar įstaigoms ar jų kontroliuojamiems juridiniams asmenims ir kuriais tiesiogiai prisidedama prie pažangos priemonės įgyvendinimo ir joje numatytų rezultatų pasiekimo, vadovaujantis Strateginio valdymo metodikos 135.2 punkto nuostatomis.

Projektų atrankos kriterijai nenustatyti.

VI SKYRIUS PAŽANGOS PRIEMONĖS PRISIDĖJIMAS PRIE HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMO

Lentelė Nr. 1

Eil. Nr.	Horizontalieji principai (toliau – HP)	Informacija apie pažangos priemonės prisidėjimą prie HP
1.	Darnaus vystymosi	Įgyvendinant pažangos priemonę bus prisidedama prie tvaraus vandens išteklių valdymo ir klimato kaitos poveikio mažinimo. Modernizuojant geriamojo vandens tiekimo infrastruktūrą bus mažinami vandens nuostoliai, efektyviau naudojami vandens ir energijos ištekliai, didinamas infrastruktūros atsparumas fiziniams, technologiniams ir klimato kaitos keliams iššūkiams. Tai užtikrins ilgalaikį sistemos tvarumą.
2.	Inovatyvumo (kūrybingumo)	Įgyvendinant pažangos priemonę bus diegiami modernūs technologiniai sprendimai, skirti infrastruktūros valdymo ir apsaugos stiprinimui. Numatomos išmanios stebėsenos sistemos, nuotolinis valdymas, automatizuotas incidentų aptikimas ir duomenų analizės sprendimai. Šios priemonės leis efektyviau valdyti infrastruktūrą, greičiau identifikuoti gedimus ir užtikrinti operatyvesnę reagavimą į galimus sutrikimus, taip didinant paslaugų patikimumą ir valdymo efektyvumą.
3.	Lygių galimybių visiems	Įgyvendinus pažangos priemonėje nurodytus projektus, sukurta ir (ar) pagerinta infrastruktūra galės naudotis visi asmenys be išimties, nepriklausomai nuo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, religijos ar kitų pagrindų. Įgyvendintos veiklos neturės diskriminacinio poveikio ir neįtvirtins jokių apribojimų, galinčių pažeisti lygių galimybių ir nediskriminavimo principus (išskyrus galiojančius higienos normų ir techninių reikalavimų taikymą). Taip pat bus užtikrinamas vienodas saugaus ir kokybiško geriamojo vandens prieinamumas visiems gyventojams, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos ar kitų socialinių ar teritorinių veiksnių, taip mažinant teritorinę ir socialinę atskirtį bei gerinant viešųjų paslaugų prieinamumą.

VII SKYRIUS

IŠANKSTINĖS SĄLYGOS

Pažangos priemonei nustatyta išankstinė sąlyga – Projekto veiklų atitiktis patvirtintiems Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių saugumo planams, parengtiems vadovaujantis Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 15 straipsnio 2 dalimi Išankstinės sąlygos įvykdymą nustatys VšĮ Centrinė projektų valdymo agentūra, vertindama projektų įgyvendinimo planus.

VIII SKYRIUS PAŽANGOS PRIEMONĖS STEBĖSENOS RODIKLIAI

Lentelė Nr. 2

Pažangos priemonės veiklų produkto rodikliai							
Veiklos pavadinimas	Rodiklio kodas	Rodiklio pavadinimas, matavimo vienetas	Rodikliui pasiekti planuojama panaudoti pažangos lėšų suma, Eur		Siektynos rodiklio reikšmės		Siektynos rodiklio reikšmės nustatymo pagrindimas
			Iš viso	Iš jų Europos Sąjungos, kitos tarptautinės finansinės paramos ir valstybės biudžeto lėšų suma	Tarpinė reikšmė (metai)	Galutinė reikšmė (metai)	
1	2	3	4	5	6	7	8
Geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros fizinės ir techninės apsaugos stiprinimas	P.S.2.104 5	Įdiegtos vandenviečių, viešųjų geriamojo vandens tiekėjų, nuotekų tvarkytojų valdymo centrų apsaugos priemonės (skaičius)	3 317 426,72	3 151 554,86	0	125	Rodiklis atitinka 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos (toliau – IP) 2.5. konkrečiam uždaviniui „Skatinti saugią prieigą prie vandens, tvarios vandentvarkos, įskaitant integruotą vandentvarką, ir vandens išteklių atsparumą“ priskirtą stebėsenos rodiklį. Siektina tarpinė rodiklio reikšmė IP nenustatoma. Siektina galutinė rodiklio reikšmė apskaičiuota pagal pažangos priemonę planuojamų projektų duomenis.

Lentelė Nr. 3

Pažangos priemonės rezultato rodikliai					
Rodiklio kodas	Rodiklio pavadinimas, matavimo vienetas	Pradinė rodiklio	Rodikliui pasiekti planuojama panaudoti pažangos lėšų suma, Eur	Siektynos rodiklio reikšmės	Siektynos rodiklio reikšmės nustatymo pagrindimas

		reikšmė (metai)	Iš viso	Iš jų Europos Sąjungos, kitos tarptautinės finansinės paramos ir valstybės biudžeto lėšų suma	Tarpinė reikšmė (metai)	Galutinė reikšmė (metai)	
1	2	3	4	5	6	7	8
R.S.2.3055	Viešieji vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai, kurie investuoja į saugaus vandens tiekimo užtikrinimo priemones, siekdami padidinti įmonių veiklos atsparumą (skaičius)	0	3 317 426,72	3 151 554,86	0	5 (2030 m.)	Rodiklis atitinka 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos (toliau – IP) 2.5. konkrečiam uždaviniui „Skatinti saugią prieigą prie vandens, tvarios vandentvarkos, įskaitant integruotą vandentvarką, ir vandens išteklių atsparumą“ priskirtą stebėsenos rodiklį. Siektina tarpinė rodiklio reikšmė IP nenustatoma. Siektina galutinė rodiklio reikšmė apskaičiuota pagal pažangos priemonę planuojamų projektų duomenis.

Regiono plėtros tarybos
administracijos direktoriaus
funkcijas atliekanti ekspertė

Daiva Karvelienė